

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ

ВІСНИК

Закарпатської академії мистецтв

Випуск 10

*Збірник наукових праць
Входить до Переліку наукових
фахових видань України
Наказ Міністерства
освіти і науки України
від 04.04.2018 № 326*

Ужгород
Закарпатська академія мистецтв
2018

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
TRANSCARPATHIAN ACADEMY OF ARTS

NEWSLETTER

Transcarpathian Academy of Arts

№ 10

*Bulletin of scientific and research works
Included in the Scientific List
of professional editions of Ukraine
Ministry of education and science of Ukraine
from 04.04.2018 № 326*

Uzhhorod
Transcarpathian Academy of Arts
2018

Десятий випуск «Вісника Закарпатської академії мистецтв» містить наукові дослідження в галузі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва, дизайну та мистецької освіти України, що порушують проблеми взаємовпливів культур європейських народів та впровадження художньої освіти в мистецьких закладах, а також статті на пошану видатних культурно-громадських діячів та митців Закарпаття, переклади, огляди рецензії.

The tenth issue of «The Newsletter of Transcarpathian Academy of Arts» contains scientific analysis of theoretical and practical researches in the sphere of fine and decorative-applied Arts, design and art education in Ukraine reviewing the problem of mutual influence of cultures of the European nations and implementation of art education in artistic establishments and commemoration of the famous artists of Transcarpathia; translations; reviews.

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Закарпатської академії мистецтв
від 7 червня 2017 р., протокол № 8*

*Published according to the decision of the scientific council
of Transcarpathian Academy of Arts
7 June 2017, protocol № 8*

Рецензенти:

Олена ОЛЕНІНА, доктор мистецтвознавства, професор
(м. Харків)

Роман ЯЦІВ, кандидат мистецтвознавства, професор,
(м. Львів)

Reviewers:

Olena OLENINA, Ph.D. (art history), Professor
(Kharkiv)

Roman YATSIV, Ph. D. (art history), professor,
(Lviv)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Іван НЕБЕСНИК**, кандидат педагогічних наук, професор,
ректор Закарпатської академії мистецтв;
Микола МУШИНКА, академік Національної академії наук
України, доктор філологічних наук, професор;
Олександр КУПАР, доктор технічних наук
(архітектура), професор
Володимир ЗАДОРЖНИЙ, доктор історичних наук,
професор;
Віктор ДАНИЛЕНКО, доктор мистецтвознавства,
професор, академік Національної академії
мистецтв України, ректор Харківської державної
академії дизайну і мистецтв;
Ростислав ШМАГАЛО, доктор мистецтвознавства,
професор Львівської національної академії мистецтв;
Галина СТЕЛЬМАШУК, доктор мистецтвознавства,
професор Львівської національної академії мистецтв;
Володимир ВАСИЛЬЄВ, доктор культурології, професор Чу-
васького державного університету ім. І. М. Ульянова;
Микола ЯКОВЛЄВ, доктор технічних наук (технічна
естетика), професор, головний вчений секретар
Національної академії мистецтв України;
Федор ШАНДОР, доктор філософських наук, професор
Ужгородського національного університету;
Сергій ФЕДАКА, доктор історичних наук, професор
Ужгородського національного університету;
Іван ВОВКАНИЧ, доктор історичних наук, професор
Ужгородського національного університету;
Михайло ПРИЙМИЧ, кандидат мистецтвознавства,
доцент Закарпатської академії мистецтв;
Одарка СОПКО, кандидат мистецтвознавства, доцент
Закарпатської академії мистецтв;
Аттіла КОПРИВА, кандидат мистецтвознавства, доцент
Закарпатської академії мистецтв;
Наталія РЕБРИК, кандидат філологічних наук, проректор
Закарпатської академії мистецтв.

EDITORIAL BOARD:

- Ivan NEBESNYK**, Ph. D. (pedagogics), professor, rector
of Transcarpathian Academy of Arts;
Mykola MUSHINKA, academician of National Academy
of Science Ukraine, Ph. D. (philology), professor;
Alexander KUPAR, Ph. D. (architecture), professor
Volodymyr ZADOROZHNYI, Ph. D. (history), professor;
Victor DANYLENKO, academician of the National Academy
of Art of Ukraine, Ph. D. (art history), professor, principal
of Kharkiv National Academy of Design and Art;
Volodymyr VASILIEV, Ph. D. (culturology), professor of I. M.
Ulyaniv Chuvash State University;
Mykola YAKOVLYEV, Ph. D. (technical sciences, technical
aesthetics), professor, chief scientific secretary of
National Academy of Arts and Architecture of Ukraine;
Rostyslav SHMAGALO, Ph.D. (art history), professor,
Lviv National Academy of Arts;;
Halyna STELMASHCHUK, Ph. D. (art history), professor,
Lviv National Academy of Arts;
Fedor SHANDOR, Ph. D. (philosophy), professor,
Uzhhorod National University;
Serhiy FEDAKA, Ph. D. (history), professor,
Uzhhorod National University;
Ivan VOVKANYCH, Ph. D. (history), professor, Uzhhorod
National University;
Mykhaylo PRIYMYCH, Ph. D. (art history), associate professor,
Transcarpathian Academy of Arts;
Odarka SOPKO, Ph. D. (art history), Transcarpathian Aca-
demy of Arts;
Attila KOPRYVA, Ph. D. (art history), associate professor,
Transcarpathian Academy of Arts;
Nataliya REBRYK, Ph. D. (philology), pro-rector of
Transcarpathian Academy of Arts.

ЗМІСТ

HONORIS CAUSA	6
НАШІ ЮВІЛЕЇ	10
Стасенко В. В. Михайло Приймич – один з найсвітліших друзів у моєму житті.....	10
Гаврош О. І. Михайлу Приймичу – 50!.....	12
Ребрик Н. Й. Залюблений в Карпати і в життя.....	15
Сопко О. І. Випускники української академії друкарства із Закарпаття. До 100-літнього ювілею кафедри графічного дизайну і мистецтва книги.....	17
ПОСТАТІ	21
Небесник І. І. Співпраця Адальберта Ерделі із представниками чеської культури	21
Мушинка М. І. Степан Пап і його внесок в історію церкви Закарпаття. До століття з дня народження.....	25
Коприва А. Т. Художники Закарпаття у Надбанській колонії з кінця XIX століття до 1945 року	30
Szabó L. Kárpátaljai képzőművészet a «Kassai modernek» tükrében. Kérdések és feladatok	34
Маланчук-Рибак О. З. Яким Запаско – мистецтвознавець-медієвіст.....	38
Кравченко Я. О. «Йому завжди буде двадцять шість...» (до перевидання книги Дмитра Антоновича «Тимко Бойчук»)	42
Ямаш Ю. В. Історична реконструкція першої творчої подорожі Івана Труша до Криму	46
Жеребецька О. М. Особливості та новаторство у творчості Ігоря Маїка	50
Руденко О. В. Творчість Тиціана в інтерпретації Яна Болоза Антоневича	52
Небесник І. І. Йосип Пал – талановитий педагог і скульптор Закарпаття (1943-2003).....	56
Кашшай О. С. Формування творчої особистості художника Антоня Кашшай у кінці 1920–1940-х рр.: мистецька освіта, естетичне становлення	58
Тетерюк-Кінч Ю. С. Синтез живопису з музичним мистецтвом: В. Микита та Й. Базел – грані творчої співдружності	62
Чейнеш А. І. Ранній період творчості Ернеста Кондратовича (1933 – 1943)	65
Манайло-Приходько В. І. Внесок Івана Манайла у діяльність Ужгородського училища прикладного мистецтва (сер. 1960-х – сер. 1980-х рр.)	72
Havrosh O. On how Uzhhorod lost the Erdeli museum.....	76
Кіяк М. Ю. Наукова та творча діяльність викладачів як змістовна складова підготовки магістрів у Закарпатській академії мистецтв.....	80
Андрушек Д. І. Визначні постаті та їх роль у становленні й розвитку відділу «Художня кераміка» (від Ужгородського художньо-промислового училища до Закарпатської академії мистецтв).....	83
Фединчук О. Б. Прикраси з бісеру буковинської народної майстрині Настасії Марусик.....	87
МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО	90
Голубець О. М. Постмодернізм і мистецька освіта.....	90
Луценко І. В. Актуальність історичного та сучасного в питаннях творчого методу і мистецької аналітики	93
Ходанич Л. П., Ходанич М. П. Тенденції розвитку книжкової ілюстрації для дітей в Україні (2000-2017 рр.)	96
Студницька М. Р. «Візантизм» у сакральному малярстві Східної Галичини кінця XIX – початку XX ст.: концептуалізація «українсько- візантійського» стилю	100
Андрушко Л. М. Вплив зеленого кольору на психіку людини	103
Малець Н. Б., Малець О. О. Народні традиції та звичаї в обрядовій культурі Українських Карпат кінця XIX-XX ст.	108

Олена КАШШАЙ,
аспірант кафедри образотворчого мистецтва
Інституту мистецтв
Київського університету ім. Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ
ХУДОЖНИКА АНТОНА КАШШАЯ
У КІНЦІ 1920–1940-х рр.:
МИСТЕЦЬКА ОСВІТА, ЕСТЕТИЧНЕ СТАНОВЛЕННЯ**

Кашшай О. С. Формування творчої особистості художника Антона Кашшая у кінці 1920–1940-х рр.: мистецька освіта, естетичне становлення. Стаття присвячена дослідженню раннього етапу життя художника Антона Кашшая, зокрема, формуванню його творчої особистості та естетичних поглядів в контексті соціально-культурної та суспільної ситуації на Закарпатті.

Ключові слова: Антон Кашшай, закарпатське мистецтво, закарпатська художня школа, закарпатський живопис.

Кашшай Е. С. Формирование творческой личности художника Антона Кашшая в конце 1920–1940-х гг.: художественное образование, эстетическое становление. Статья посвящена исследованию формирования творческой личности и эстетических взглядов художника Антона Кашшая в контексте социально-культурной и общественной жизни Закарпатья, анализу системы художественного образования мастера.

Ключевые слова: Антон Кашшай, закарпатское искусство, закарпатская художественная школа, закарпатская живопись.

Kashshay O. Formation of the creative personality of artist Anton Kashshaya in the end 1920–1940-s: fine art education, the aesthetic formation.

Background. The article is devoted to the artist Anton Kashshay (1921-1991), is one of the famous figures of Ukrainian art of the twentieth century, a landscape painter. He was a well-known personality who formed his own artistic language, discovered innovative methods and techniques of painting, influenced the development of Ukrainian landscape art and showed the prospects of the development of the genre, taught a new generation of young painters who worked after him.

Objectives. The objectives of the article is to study the cultural and social situation in Transcarpathia in the 1920–1940s, revealing the facts that influenced the formation of the artist's personality.

Results. The Master's creative growth took place in a difficult and dynamic historical situation. A wide range of factors about the artist was analyzed. The biographical fact was investigated.

Conclusions. First, it is an active revitalization of the socio-political and cultural life of the region after its accession to Czechoslovakia/ Secondly, the successful pedagogical activity of the founders of the art school, which was based on certain principles. Thirdly, the introduction of creative experiment in the learning system. And the last is he raising of attention to the principles of folk art, which was very important for of Transcarpathian artist's art method, especially A. Kashshaya.

Key words: Anton Kashshay, Transcarpathian Art, The Art of Transcarpathia, Transcarpathian Art School, Transcarpathian Painting.

Постановка проблеми. Художник Антон Кашшай (1921-1991 рр.) є одним з тим культурних діячів закарпатського краю, хто в другій половині ХХ ст. брав безпосередню участь у формуванні та розвитку закарпатської образотворчої школи. В історії українського мистецтва він відомий як потужний та характерний живописець, автор епічних пейзажів, сповнених різного настрою та широкою гамою емоційних відтінків. Його творча манера поступово трансформувалася, рухаючись від надбань реалістичної школи в бік вивільнення від жорсткої предметності та лінійної перспективи, але незмінною залишилася впізнавана своєрідна могутність творчої манери, що викристалізувалася завдяки цілеспрямованим пошукам, і щоразу, на кожному новому етапі набувала досконалості.

Антон Кашшай є однією із визначних постатей в українському мистецтві. Будучи представником молодшої генерації закарпатських художників, він отримав художню освіту безпосередньо від старшого покоління – Й. Бокшая, А. Ерделі, А. Борецького, Е. Грабовського. Цілком засвоївши уроки старших митців, він тим не менш на цьому підґрунті сформував власну творчу манеру, розробивши новаторські прийоми та техніки живопису, чим суттєво розширив потенціал існуючої образотворчої традиції. Він особисто доклав чимало зусиль у вихованні наступної генерації закарпатських художників, багато років навчаючи молодих живописців і передаючи їм свій досвід.

На посаді голови Закарпатського відділення Національної спілки художників України (1961-1976) А. Кашшай багато років поспіль керував діяльністю організації в регіоні, влаштовував пленери, мистецькі події, підтримував творчу активність митців, безпосередньо утворював контури художньої та культурної картини Закарпаття у 1950-1980-х рр. При цьому все життя був надзвичайно вірним традиціям, які отримав від вчителів.

Для мистецтвознавчого аналізу творчого доробку А. Кашшая надзвичайно актуальною є необхідність висвітлити ранні етапи його формування як творчої особистості, здійснити огляд соціально-культурної ситуації, на тлі якої відбувалося художнє і особисте зростання художника. Оскільки становлення живописця відбувалося у 1920–1940-і рр., в часи, коли політичні та історичні події на Закарпатті були надзвичайно інтенсивними, доречним є прослідити етапи життя художника на їх фоні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити відсутність на сьогодні комплексного дослідження, присвяченого вивченню творчого доробку та біографії Антона Кашшая. У науковій літературі до цього часу ім'я А. Кашшая фігурувало здебільшого в загальних працях про історію українського мистецтва [5; 7; 8; 9; 10]. За життя про нього написано чимало статей в журналах та газетах, видано декілька художніх каталогів [1; 2]. Перший ґрунтовний аналіз творчості художника було зроблено в альбомі «Антон Кашшай. Живопис», виданому до 90-річчя від дня його народження [3], де опублікована значна кількість творів майстра різних років, а у вступній статті робиться спроба здійснити огляд основних етапів розвитку твор-

чості майстра, який спирається на образотворчий матеріал видання. Проте формат альбому не передбачає комплексного дослідження творчого шляху художника, і в ньому оглядово наведені дані про його життя і становлення.

Художнику віддається належне місце в численних дослідженнях про закарпатський живопис [7; 14; 15]. Серед таких можна виокремити монографії та альбоми про А. Ерделі, Й. Бокшая, Ф. Манайла, А. Коцку, Е. Контратовича, В. Микиту, Ю. Герца та ін., в яких наводяться окремі факти про життя А. Кашшай зазначеного періоду в контексті його контактів з іншими художниками.

За останні роки здійснено ряд фундаментальних наукових досліджень, в яких різнобічно розкриваються історичні, соціально-культурні, освітні та мистецькі передумови виникнення закарпатської школи живопису, які детально описують загальну атмосферу, що вирувала в краї в означений період. Однією з фундаментальних наукових праць, присвячених розвитку краю, і, зокрема, у період 1920–1940-х рр., є монографія «Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура» (за ред. М. Вегеша, Ч. Федінця), в якій зведені фактичні матеріали історико-політичного, соціально-економічного, культурно-освітнього життя регіону і на глибокому матеріалі розкриваються всі аспекти існування краю в зазначений період [6].

Серед ґрунтовних праць, присвячених розвитку художньої освіти на Закарпатті ХХ ст. необхідно відзначити книгу І. Небесника «Художня освіта на Закарпатті у ХХ столітті: історико-педагогічний аспект» (2000), присвячену актуальним питанням становлення, змісту і характеру системи художньої підготовки митців [13]. У ній структурно висвітлюються всі періоди становлення художньої освіти на Закарпатті, зокрема 1920–1940-і рр., детально описуються пов'язані з цим факти, розкриваються запровадженні А. Ерделі та Й. Бокшайа принципи мистецького викладання. Робота дає надзвичайно багатий матеріал для аналізу художньої освіти в області та допомагає логічно зв'язати його з фактами життя А. Кашшай в означений період.

Метою статті є дослідження культурно-соціальної ситуації, що панувала на Закарпатті у 1920–1940-х рр., виявлення фактів, які вплинули на формування творчої особистості художника Антона Кашшай в цей час, аналіз отриманої ним мистецької освіти та засад формування його естетичних пріоритетів.

Виклад основного матеріалу. Дослідники не раз намагалися відшукати причини виникнення у 1920-х рр. потужної мистецької течії на Закарпатті. Небувалий злет в розвитку регіонального мистецтва, що відбувався, починаючи з другої чверті ХХ ст., охопив майже всі його види. Культурно-мистецьке явище формувалося на Закарпатті поступово, в період між двома світовими війнами у 1920–1940 рр. Питання, яким чином на стик декількох держав за короткий проміжок часу сформувалося своєрідне та новаторське художнє явище з небувалою кількістю яскравих творчих особистостей, є актуальним для мистецтвознавчої науки і сьогодні.

Виникнення явища безпосередньо пов'язується з іменами випускників Будапештського королівсь-

кого інституту Йосипом Бокшайом та Адальбертом Ерделі, які організували в Ужгороді певну систему художньої підготовки для молоді. Спочатку свою освітню діяльність митці впроваджували в загальноосвітніх закладах Ужгорода – Ужгородській півноч-учительській семінарії та Ужгородській реальній гімназії, а також Мукачеві [12:6]. Згодом, у 1927 р., в Ужгороді було відкрито Публічну школу малювання, де учні вищезгаданих закладів могли брати додаткові уроки з професійної майстерності.

А. Кашшай народився 24 лютого 1921 р. в с. Дубриничі Перечинського району в родині лісника. Одну з важливих ролей в долі митця відіграв його батько, який регулярно брав хлопця в гори, й іноді такі походи затягувалися на кілька днів. Враження і досвід з цих подорожей стали важливим підґрунтям у формуванні власного уявлення про оточуючий всесвіт, завдяки ним прийшло вміння відчувати природу, її стани, вбирати в себе її образи, і, врешті-решт, малювати. Талант до малювання проявився досить рано, і, фактично, завдяки небайдужості батька А. Кашшай відбувся як пейзажист. Відомо, що батько і рідний дядько підтримували бажання хлопця малювати.

У 1929 р. родина Кашшайів із Дубриничів переїхала в с. Доманиці, що під Ужгородом, і в цьому ж році майбутній художник розпочав навчання в Ужгородській реальній гімназії, що продовжувалося протягом 1929–1939 рр. Саме тут він отримав перші уроки художньої освіти у Й. Бокшайа та А. Ерделі, які в той час викладали малюнок в навчальних закладах Ужгорода [13:20]. Трохи згодом він почне додатково відвідувати Публічну школу малювання та поступово інтегруватися до кола творчої молоді і художників старшого покоління.

Антон Кашшай разом з іншими учнями були саме тим поколінням, на яке була спрямована система тогочасної мистецької підготовки, впроваджені митцями старшого покоління. І. Небесник в своїй праці ретельно висвітлює освітньо-виховні успіхи педагогічної системи, запроваджені у гімназіях, де у блоці мистецьких дисциплін, крім рисунку та геометрії, особлива увага приділялась естетичному вихованню [13:20]. Щодо рисунку, то системним пріоритетом викладання дисципліни був саме пленер, а не копіювання [13:21], методологічні засади якого базувалися на методиці викладання рисунку у школах Європи та Америки [13:21].

Важливим напрямком у вихованні в гімназіях було формування цілісної, розвиненої, патріотично орієнтованої особистості. Відомо, що в обох гімназіях діяли організації «Просвіти», «Пласту», працювали хоріві та театральні колективи; вихованці здійснювали ознайомчі екскурсії до культурних центрів Європи [Там само].

Ще одним важливим аргументом на користь навчання саме в Ужгородській реальній гімназії, за свідченням того ж І. Небесника, був надзвичайно якісно оснащений кабінет рисунку, де було все необхідне для проведення уроків – картини, пластичні моделі, репродукції, кераміка, твори декоративно-ужиткового мистецтва для постановок [13:22].

Більшість науковців сходяться на думці, що система ґрунтовної художньої підготовки, закладена

засновниками школи на початковому етапі, є першоджерелом і поштовхом для майбутнього розвитку певної мистецької традиції на Закарпатті. У дослідженні художньої освіти Закарпаття, здійсненому А. Волощук, стверджується, що особливості системи викладання в регіоні спираються на «поєднання здобутків місцевої художньої школи з педагогічними досвідом, напрацьованим в умовах українських регіонів та європейських мистецько-педагогічних традицій... в атмосфері національно-культурного відродження; збереження традиції народної культури та мистецтва» [4:135].

Успіхи в розвитку художньої освіти на Закарпатті того часу відбувалися також і завдяки загальній політичній ситуації, в якій опинився край, починаючи з 1920-х рр. За визначенням дослідників, у 1920-х рр. на Закарпатті склалися всі передумови для динамічного розвитку регіональної культури та мистецтва [11:77]. Після приєднання краю до Чехословаччини у 1919 р., упродовж 1919-1939 рр., коли регіон отримав можливість реалізувати себе з більш широкими правами та можливостями, ніж до того, всі сфери життя зазнали динамічного розвитку [11:77].

Економічне зростання вплинуло на розвиток культури в цілому. Молоді художники мали змогу відчувати себе такими, що живуть у європейському місті з його специфікою та можливостями. Зокрема, в краї було розпочато масштабну архітектурну реконструкцію, в результаті якої із середини 1920-х рр. відбувається розбудова міст і сіл. Причому, у будівництві домінує естетика європейських мистецьких напрямків, зокрема, конструктивізму, актуальному для Європи того часу. Тож, відпрацьовуючи в студіях художні вправи із стилізації та експериментуючи різними прийомами, художники мали змогу безпосередньо «на вулиці» засвоювати певні модерністські стилі та течії.

У 1920–1930-х рр. на Закарпатті активно розвивається театральна активність. У 1921 р. під егідою того ж закарпатського товариства «Просвіта» в Ужгороді відбулося урочисте відкриття театру. Організовувались приватні музичні школи – в Ужгороді, Мукачеві, Берегові, Виноградіві, Хусті, Солотвині, засновниками яких ставали випускники Будапештської, Празької та Віденської консерваторій. Відбулася активізація літературного життя регіону, яке концентрувалося навколо редакцій газет, журналів, видавництв і друкарень. Регулярно відбувалися вечори поезії.

Серед пластичних видів мистецтва у 1920-х рр. на Закарпатті домінує народно-прикладне мистецтво та народні промисли, в наслідок чого відкриваються та поширюються «ремесельські школи». Можливо, цей фактор переваги декоративно-вжиткового мистецтва на тлі зростання національної свідомості в краї є ще одним аспектом, що вплинув на формування специфічної естетики закарпатської художньої школи, в якому завжди були актуальними традиції народного мистецтва. Синтез художніх принципів народного мистецтва із засадами академічної майстерності є одним з фундаментальних пріоритетів закарпатської традиції, що суттєво впливав на формування специфічної, властивої регіону художньої естетики, зокрема, прита-

манної А. Кашшаю на деяких етапах його зростання. У його творчості в певні періоди можна виявити образотворчі прийоми, властиві народному малюванню, за допомогою яких вибудовується картинний простір та посилюється ефект узагальнення образів. Цікавість до народного мистецтва, його елементів була закладена ще в реальній гімназії.

Навчання малюванню таким чином відбувалося на тлі творчого злету в мистецькому середовищі Ужгорода. Завдяки демократизації суспільства закарпатські митці могли здійснювати творчі поїздки на навчання в Європу, відвідували виставки та різноманітні мистецькі події, зокрема в Празі і Відні.

Й. Бокшай писав, що в той час перед очима в них був приклад багатьох європейських країн, де наприкінці XIX – початку XX ст. відбувався активний процес зміцнення власних національних шкіл мистецтва [7]. Якщо Й. Бокшай привніс в систему навчання принципи професійної академічної майстерності та плерної роботи, то А. Ерделі, як новатор, допомагав молодим мистцям розкривати творчий потенціал через засвоєння здобутків модерністського європейського мистецтва першої половини XX ст. Молодь в гімназіях та Публічній школі рисунку вже з самого початку навчання отримувала не тільки необхідні засади майстерності, але й творчо експериментувала. Останнє є ґрунтовним у розумінні витоків сміливих, іноді ризикованих пошуків у творчості Антона Кашшаю у 1960–1980 рр. Здібність до сміливих експериментів і одночасно глибоке розуміння основ живописної майстерності, отриманої в результаті багаторічної плерної практики, характеризує творчість А. Кашшаю на різних етапах його творчого життя. Адже майстер досконало засвоїв цю школу і сповна реалізував отримані знання у власних роботах.

У 1939 р. ситуація на Закарпатті змінилася. Регіон був окупований гортистською Угорщиною (1939-1944 рр.). Почалася війна, після закінчення якої у 1945 р. в Європі змінилися кордони, а Закарпаття стало радянським і приєдналося до Радянської України. Міста залишили різні установи і творчі організації [6:135]. Публічна школа малювання закрилася. Цей рік також припав на завершення А. Кашшаєм навчання у гімназії. Юнак, який мріяв продовжувати художню світу в Будапештській академії мистецтв чи в арт-школах Америки, був змушений кардинально змінити свої плани і йти заробляти [3:230].

З 1940 по 1946 рр. А. Кашшай працював службовцем в бюджетно-фінансовому Управлінні при Ужгородській угорській королівській лісничій дирекції (1940-1941), рахівником у рахунковій частині при Ужгородському угорському королівському фінансовому управлінні (1941–1944), потім у рахунковому відділі Народної Ради Закарпатської України (1944–1945), начальником сектору планування Закарпатського обласного відділу в Ужгороді (1946). Завдяки цій роботі він звільняється від воєнно-примусової роботи [3:232]. Але навіть в цей складний час художня спільнота продовжувала підтримувати тісний зв'язок. Митець також намагався бути поруч із вчителями та іншими художниками. При будь-якій нагоді вони зустрічалися, вивчалися разом на плері [3:232].

1945 рік став для художника визначальним – він не тільки одружився на Ілоні Шипош-Солої, але й прийняв рішення піти з фінансово-планового відділу заради художньої діяльності. У 1946 р. в родині народився старший син Іштван (Степан), тож питання забезпечення родини на якийсь час перекривало багато інших пріоритетів, але все одно він остаточно вирішив займатися художньою діяльністю.

Згодом, після війни, мистецькі події в Закарпатті почали помалу відновлюватись. У 1946 р. було створено Закарпатське відділення Спілки художників України, яке очолив А. Ерделі. Після звільнення із роботи у 1946 р. А. Кашшай пішов в художню студію, організовану при Спілці. У жовтні цього ж року вступив до Спілки художників, а згодом пішов працювати в творчо-виробничі майстерні Художнього фонду СРСР.

До першої половини 1940-х рр. відноситься серія етюдів, виконаних на пленері, в яких переважає реалістичний метод: «Літо», «Зимова річка» (сер. 40-х). У 1947 р. на обласній виставці розпочинається виставкова діяльність художника – експонується полотно «Доманинці», яке демонструє досить міцну живописну майстерність.

З 1950-х рр. митців краю почали запрошувати до всесоюзних і республіканських художніх виставок. На перших же післявоєнних виставках в Києві та Москві їхні твори були відзначені нагородами і дипломами. Закарпаття, приєднане до СРСР у 1946 р., не мало до того тривалих контактів з визнаними радянськими мистецькими центрами, академіями та спілками, тож полотна закарпатців справляли певне враження на радянських критиків, творчу еліту та глядачів. На початку 1950-х рр. Третяківська галерея здійснила ряд закупівель творів закарпатців до своїх фондів, зокрема, ряд епічних пейзажів Антона Кашшай.

Висновки. У період 1920-1940-х рр. художник пройшов складну путь формування власної творчої особистості, отримав мистецьку освіту у видатних майстрів краю, увійшов до творчої спільноти художників, які допомагали у вихованні його естетичних смаків. Творче зростання майстра відбувалося в умовах складної та динамічної історичної ситуації, що панувала на Закарпатті в означений період, і яка, тим не менш, сприяла мистецькій активності та позитивно вплинула на остаточне рішення А. Кашшай обрати шлях художника.

Аналізуючи соціально-культурну ситуацію на Закарпатті протягом 1920-1940-х рр. – періоді формування художника, чітко виокремлюються певні аспекти, що сприяли становленню та вихованню його естетичних поглядів.

У першу чергу, це активне поживлення суспільно-політичного та культурного життя регіону після його приєднання до Чехословаччини, в результаті чого на Закарпатті склалися умови для втілення різносторонніх творчих програм і проєктів. Молоде покоління, серед яких був і А. Кашшай, мало перед очима гарний приклад реалізації творчого потенціалу. Творча інтелігенція, зокрема, художники, вільно подорожуючи Європою, привносили в край новаторські ідеї та підтримували його художнє життя на високому рівні.

По-друге, успішна педагогічна діяльність засновників школи, яка базувалася на певних принципах і здійснювалася на рівні, що відповідав авторитетним мистецьким закладам.

По-третє, розкриття власного потенціалу художників через творчий експеримент та якісне засвоєння основ професійного живопису, який підтримувався художниками старшого покоління. Молода генерація, зокрема А. Кашшай, по завершенні навчання в гімназії та Публічній школі, демонстрували надзвичайно високий рівень мистецької культури та володіння образотворчими прийомами.

Окрім цього, важливим чинником є виховання уваги до принципів народного мистецтва, що свідомо інтерпретовані в творчості закарпатських художників, зокрема у А. Кашшай, втілювалися в новаторських образотворчих формах.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДжЕРЕЛЬНА БАЗА

1. *Кашшай Антон*: альбом / Вступ. стаття та упоряд. Г. С. Островського. – К.: Мистецтво, 1969. – 248 с.
2. *Кашшай Антон Михайлович*. Живопис: каталог / Вступ. стаття та упоряд. О. П. Говдя; Національна спілка художників України. – К., 1988. – 26 с.
3. *Кашшай Антон*. Живопис : альбом / уклад. О. С. Кашшай, Л. І. Біксей. – Ужгород: ТОВ «ІВА», 2011. – 248 с.
4. *Волощук А. В.* Система художньої освіти школярів у спадщині Золтана Баконія (1946–1989 рр.) [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / А. В. Волощук. – К.: Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, 2012. – 278 с.
5. *Говдя П.* Украинское советское изобразительное искусство: моногр. / П. Говдя – К.: Мистецтво. – 1960. – 276 с.
6. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / Україномовний варіант українсько-угорського видання / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; [Редколлег. Ю. Остапець, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничко; Відп. за вип. М. Токар]. – Ужгород: Ліра, 2010. – 720 с.
7. Изобразительное искусство Закарпатья. Живопись. Скульптура. Графика. Монументальное искусство / Авт. текста Бокшай И. И. – М.: Советский художник, 1973. – 145 с.
8. История искусства народов СССР. – Т. 8. – М.: Изобразительное искусство, 1977. – 455 с.
9. История искусства народов СССР. – Т. 9. – М.: Изобразительное искусство, 1982. – 439 с.
10. Искусство стран и народов мира: краткая художественная энциклопедия. – Т. 4. – М.: Советская энциклопедия, 1978. – 668 с.
11. *Крохмалюк П.* Вплив суспільно-політичних трансформацій у Закарпатті на творчість Йосипа Бокшай / П. Крохмалюк // ВІСНИК Львівської національної академії мистецтв. – Львів, 2016. – Вип. 30. – С. 72–83.
12. *Небесник І. І.* Розвиток художньої освіти у Закарпатті у ХХ столітті: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Дрогобицький держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобич, 2000. – 180 арк.
13. *Небесник І. І.* Художня освіта на Закарпатті у ХХ столітті: історико-педагогічний аспект: Монографія. – Ужгород: Закарпаття, 2000 р. – 168 с.
14. *Островський Г. С.* Художники Радянського Закарпаття / Товариство культурних зв'язків з українцями за кордоном УРСР. – К.: Рад. Україна, 1968. – 36 с.
15. *Островський Г. С.* Образотворче мистецтво Закарпаття. – К.: Мистецтво, 1974. – 200 с.

Стаття надійшла до редакції 15 травня 2017 року

Наукове видання

ВІСНИК

Закарпатської академії мистецтв

Випуск 10

Збірник наукових праць

Входить до Переліку наукових фахових видань України

Наказ Міністерства освіти і науки України

від 04.04.2018 № 326

NEWSLETTER

Transcarpathian Academy of Arts

№ 10

Bulletin of scientific and research works

Included in the Scientific List of professional editions of Ukraine

Ministry of education and science of Ukraine

from 04.04.2018 № 326

Головний редактор Наталія Ребрик

Редактор Оксана Гаврош

Переклад англійською

Михайла Сирохмана, Мирослава Костюк

та Христини Тинкалюк

Художньо-технічна редакція Івана Ребрика

Комп'ютерна верстка Андрія Ребрика

Виробничий супровід Тетяни Матьовки

Підписано до друку 30.12.2017.

Формат 60x84/16. Гарнітура Cambria.

Облік.-вид. арк. 30,4. Замовлення № 21. Наклад 350 прим.

Засновник і видавець

Закарпатська академія мистецтв

Свідоцтво про державну реєстрацію

друкованого засобу масової інформації

Серія КВ № 22523-12423ПР від 24.11. 2016

м. Ужгород, вул. Волошина, 37

Тел.: (0312)66-37-37, 66-34-73.

Факс: (0312)66-32-90. E-mail: usa.uzhgorod@i.ua

Виготовлення тиражу МПП «Гражда»

Свідоцтво про державну реєстрацію видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія 3т № 22 від 1 вересня 2005 р.

88000, м. Ужгород, вул. Орлина, 1, т./факс (0312) 61-51-81

В 53 Вісник Закарпатської академії мистецтв. Випуск 10: Збірник наукових праць / Ред. кол.:
Небесник І. І. та ін. – Ужгород: Закарпатська академія мистецтв, 2018. – 220 с.: іл.

ISSN 2520-6419

Десятий випуск «Вісника Закарпатської академії мистецтв» містить наукові дослідження в галузі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва, дизайну та мистецької освіти України, що порушують проблеми взаємовпливів культур європейських народів та впровадження художньої освіти в мистецьких закладах, а також статті на пошану видатних культурно-громадських діячів та митців Закарпаття, переклади, огляди рецензії.

ББК 85.103(4УКР) УДК 7.03(477)